

УНИВЕРСИТЕТ ЗА НАЦИОНАЛНО И СВЕТОВНО СТОПАНСТВО

ОБЩОИКОНОМИЧЕСКИ ФАКУЛТЕТ

КАТЕДРА „ИКОНОМИЧЕСКА СОЦИОЛОГИЯ“

АВТОРЕФЕРАТ

на дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „доктор”
по научна специалност 05.11.01 „Социология“

НА ТЕМА

ТРАФИК НА ХОРА ЗА ТРУДОВА ЕКСПЛОАТАЦИЯ

Докторант:

Радослав Тихомиров Стаменков

Научен ръководител:

Доц. д-р Георги Петрунов

София, 2020

Дисертационният труд е насочен за публична защита с решение от 09.04.2020 г. на катедрения съвет на катедра „Икономическа социология“ при Общикономически факултет на Университет за национално и световно стопанство - гр. София.

Дисертационният труд е с обем от 211 страници - 177 стр. основен текст, 16 стр. приложения и 18 стр. използвана литература. Включва списък на съкращения, увод, четири глави, заключение, две приложения и използвана литература. В основната част на работата са представени три таблици и една фигура. Библиографията е съставена от 43 публикации на български език и 117 на английски език, два медийни материала и десет нормативни документа.

Публичната защита на дисертационния труд ще се състои на 24 юни 2020 г. от 10:30 часа в зала 2032-А на Университета за национално и световно стопанство пред Научно жури, назначено със заповед на Ректора на УНСС.

Материалите по защитата са на разположение на интересуващите се в сектор „Научни съвети и конкурси“ на Университета за национално и световно стопанство и на интернет страницата на УНСС: www.unwe.bg.

I. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

1. Актуалност на темата

Дисертационният труд е насочен към изследване трафика на хора с цел трудова експлоатация - престъпна дейност, която е особено актуална през XXI век. Трафикът на хора е заплаха за международната и националната сигурност и засяга почти всяка една държава по света - като страна на произход, транзит или дестинация. Това е престъпление срещу личността, имащо за цел експлоатация на жертвата. Свързано е с остро нарушаване на естествени човешки права, като правото на живот; правото на достойнство и сигурност; правото на справедливи и благоприятни условия на работа; правото на достъп до здравеопазване и равенство. Днес трафикът на хора е широко разпространен глобален феномен. Откриват се различни оценки за броя на жертвите на трафик на хора на глобално ниво, които варират от 20 милиона¹, през около 25 милиона², до приблизително 40 милиона души³. Трафикът на хора е сериозен проблем и за страните от Европейския съюз. Особено значим е проблемът за държавите от Източна Европа, които са определяни като основен източник на жертви на трафик към страните от Западна Европа.

България е силно засегната от проблема като страна, източник на жертви. Страната ни е сред първите пет държави, източници на жертви на трафик на хора в Европейския съюз, заедно с Унгария, Полша, Румъния и Нидерландия⁴. България задържа водачеството си в тази негативна класация от 2010 година насам⁵. Актуалността на проблема за нашата страна се потвърждава и от проучване на

¹ OSCE. (2014). *Leveraging anti-money laundering regimes to combat trafficking in human beings*. Vienna: Organization for Security and Co-operation in Europe; U.S. Department of State. (2015). *Trafficking in persons report*.

² ILO. (2017). *Global estimates of modern slavery: Forced labour and forced marriage*.

³ Walk Free Foundation. (2018). *The global slavery index 2018*.

⁴ European Commission. (2016). *Report on the progress made in the fight against trafficking in human beings*. Brussels.

⁵ Europol. (2011). *Trafficking in human beings in the European Union*. Hague.

Международната организация по миграция⁶ сред 2 791 жертви на трафик на хора, според което петте най-често идентифицирани държави на произход за жертви на трафик на хора в Европа са: Беларус, България, Молдова, Румъния и Украйна. Трафикът на хора продължава да бъде една от най-разпространените и доходоносни престъпни дейности в нашата страна и според оценката на заплахите от организираната престъпност в България⁷.

В България се откриват различни видове трафик на хора според целта, с която се експлоатират жертвите – за сексуална експлоатация; за трудова експлоатация; за принудително подчинение; за просяк; за въвличане в престъпни дейности; трафик с цел отнемане на телесни органи, течности и клетки; трафик на бременни жени с цел продажба на новороденото⁸. Всеки вид трафик на хора има значими различия и специфики в сравнение с другите. Най-разпространената форма на трафик на хора в България е с цел сексуална експлоатация, следвана от тази за трудова експлоатация, като случаите на други форми на трафик на хора са значително по-малобройни⁹. През последните няколко години се наблюдава тенденция на нарастване случаите на трафик на хора с цел трудова експлоатация в цяла Европа, като в някои страни тази форма на трафик се очертава като основна¹⁰.

Въпреки значимостта на проблема, научни публикации, изцяло посветени на трафика за трудова експлоатация в България, липсват и този проблем е останал недостатъчно изследван. Скорешно изследване¹¹ на научната литература за трафик

⁶ IOM. (2017). *IOM's Human Trafficking Global Database 2017*.

⁷ ЦИД. (2019). *Оценка на заплахите от организирана престъпност в България*. София: Център за изследване на демокрацията.

⁸ Petrunov, G. (2014). Human trafficking in Eastern Europe: The Case of Bulgaria. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 653 (1), 162–82.

⁹ НКБТХ. (2019). *Годишен отчет за 2019 г. по изпълнение на Националната програма за предотвратяване и противодействие на трафика на хора и закрила на жертвите*.

¹⁰ GRETA. (2016). *Report concerning the implementation of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings by Bulgaria*.

¹¹ Cockbain, E., Bowers, K. & Dimitrova, G. (2018). Human trafficking for labour exploitation: the results of a two-phase systematic review mapping the European evidence base and synthesising key scientific research evidence. *Journal of Experimental Criminology*, 14, 319–360.

на хора с цел трудова експлоатация, разкрива острата нужда от повече, особено емпирични изследвания на проблема и всички свързани с него аспекти. Авторите ясно показват, че литературата относно трафика на хора за трудова експлоатация е оскъдна и фрагментирана. Доминират доклади на държавни агенции и неправителствени организации, а научните публикации по темата са критично малко. Трябва да се отчете, че в последните две десетилетия се отчита значителното увеличаване на вниманието към трафика на хора като цяло¹². Независимо от това обаче, изследователите не се съсредоточават в достатъчна степен върху едната от двете най-разпространени форми – тази с цел трудова експлоатация. Провеждане на изследване по темата ще допринесе не само за натрупване на ново знание за престъпната дейност, но ще позволи и формулиране на препоръки за подобряване на противодействието на трафика на хора за трудова експлоатация.

Съществената значимост и разпространение на престъплението трафик на хора в България и липсата на изследвания, посветени на трафика за трудова експлоатация, предопределят актуалността на дисертационното изследване.

2. Обект, предмет и ограничения на изследването

Обект на изследването е трафикът на хора за трудова експлоатация.

Предмет на изследването са формите на осъществяване на трафика на хора за трудова експлоатация и мерките за тяхното противодействие.

Дисертационното изследване е ограничено до трафик на хора с цел трудова експлоатация. Извън обхвата на изследването остава трафикът, свързан с експлоатация на проституиращи, разглеждани от социолози като сексработници¹³, дори в държави, където проституцията е напълно легална дейност. В дисертацията

¹² Петрунов, Г. (2017). Трафикът на хора – съвременна форма на робство. *Наука*, 27 (5), 5-10.

¹³ Weitzer, R. (2009). *Sociology of Sex Work. Annual Review of Sociology*, 35, 213-234.

не е обхванат трафикът на хора с цел просия, въпреки че той се разбира като форма на принудителен труд в Директива 2011/36/ЕС на Европейския парламент и Съвета относно предотвратяването и борбата с трафика на хора и защитата на жертвите от него. Не попадат в обхвата на изследването каналджийството и контрабандата на хора, които са различни престъпни дейности от трафика на хора.

3. Цел и задачи на изследването

Целта на дисертационния труд е да се изследват основни форми на реализация на трафик на хора за трудова експлоатация и мерките за неговото противодействие в България. Задачите, чрез които се постига така поставената цел са:

1. Да се анализира влиянието на глобалната миграция върху интензифицирането на трафика на хора;
2. Да се разгледат в сравнителна перспектива формите на робство и формите на трафик на хора;
3. Да се предложи теоретична концептуализация на трафика на хора с цел трудова експлоатация;
4. Да се анализира информация от авторско емпирично изследване на формите на трафик на хора с цел трудова експлоатация в България;
5. Да се проучат политики за противодействие на трафика на хора и да се предложат възможности за тяхното подобряване.

4. Изследователска теза и хипотези

Основната теза на дисертацията е следната: Трафикът на хора с цел трудова експлоатация е престъпление, което се интензифицира в условията на глобална миграция. Резултат е от действието на редица икономически и неикономически фактори (търсене на евтина работна ръка, растяща бедност и безработица, отсъствие на възможности за развитие), от които се възползват хора, стремящи се

към постигане на печалби, независимо от използваните средства и нарушения на човешки права и свободи. Разработването и реализацията на успешна стратегия за неговото противодействие изисква разбиране на ключовите му компоненти, връзките между тях и контекста, в който се развива.

Хипотезите на изследването са:

- Трафикът на хора съдържа някои характеристики на робството;
- Смесването на принудителен труд и съгласие на жертвата в българското законодателство създава затруднения за разбиране и противодействие на изследвания вид трафик на хора;
- Трафикантите се възползват от възможностите за големи и бързи печалби при малки първоначални инвестиции и нисък риск за налагане на строго наказание;
- Противодействието на трафика на хора за трудова експлоатация се нуждае от ефективни мерки както по отношение намаляване значението на факторите, правещи хората уязвими на трафик, така също и с конкретни усилия относно превенция, преследване на трафикантите и подкрепа на жертвите.

5. Изследователски методи

Дисертационното изследване разчита на интердисциплинарен методологичен подход. Социологически изследвания (теренни и документални), които целят събиране и анализ на емпирични данни и вторичен анализ на документи за проверка на авторовите хипотези. В авторското емпирично социологическо изследване са използвани качествени методи за набиране на информация - дълбочинни интервюта с жертви на трафик на хора с цел трудова експлоатация и експерти, работещи по проблеми на този вид трафик на хора. Използван е исторически подход към развитието на миграцията в човешката история и проявленията на робство. Приложен е сравнителният метод при

изучаване формите на робство и формите на трафик на хора. Разгледани са културологични специфики на съвременните общества, релевантни на дисертационната тема. Извършен е социално-икономически анализ на условията за развитие на изследвания проблем. Направен е правно-социологически прочит на конвенции, директиви, стратегии, закони, нормативни актове и документи.

II. СТРУКТУРА И СЪДЪРЖАНИЕ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

1. Структура

Дисертационният труд е структуриран в увод, четири глави, заключение, две приложения, списък на съкращения и списък на използвана литература.

2. Съдържание на дисертационния труд

Списък на съкращения

Увод

ГЛАВА 1. Историческа реконструкция на миграцията и трафика на хора в условията на глобализация – тенденции, форми, предизвикателства

1.1. Миграцията като част от човешката история

1.2. Миграцията на Балканите и в България

1.3. Глобализация, миграция и трафик на хора

1.4. Трафикът на хора като модерна форма на робство

1.5. Обобщение и основни изводи от Глава 1

ГЛАВА 2. Теоретична концептуализация на трафика на хора за трудова експлоатация

2.1. Дефиниране на престъплението трафик на хора

2.2. Концепцията за експлоатация и принудителен труд в разбирането за трафик на хора

2.3. Социологически теории за девиантност и престъпност

2.3.1. Интеракционистки теории

- 2.3.2. Функционалистки теории
- 2.3.3. Теория на контрола
- 2.3.4. Трафикът на хора за трудова експлоатация през призмата на социологически теории за престъпност и девиантност
- 2.4. Обобщение и основни изводи от Глава 2

ГЛАВА 3. Трафик на хора с цел трудова експлоатация в България - емпирично изследване

- 3.1. Цел и задачи на емпиричното изследване
- 3.2. Методология на емпиричното изследване
- 3.3. Резултати от емпиричното изследване
 - 3.3.1. Фактори, влияещи за попадане в трафик на хора с цел трудова експлоатация
 - 3.3.2. Профил на жертви на трафик на хора с цел трудова експлоатация
 - 3.3.3. Набиране и контрол на жертвите
 - 3.3.4. Експлоатация на жертвите
 - 3.3.5. Престъпната дейност на трафикантите
- 3.4. Обобщение и основни изводи от Глава 3

ГЛАВА 4. Противодействие на трафика на хора с цел трудова експлоатация

- 4.1. Глобалната парадигма за противодействие на трафика на хора
- 4.2. Политики за противодействие на трафика на хора за трудова експлоатация в България

- 4.2.1. България в международните оценителни доклади за противодействие на трафика на хора
 - 4.2.2. Законодателство и институции за противодействие на трафика на хора
 - 4.2.3. Преследване на трафикантите на хора
 - 4.2.4. Подкрепа на жертвите на трафик на хора
 - 4.2.5. Превенция на трафика на хора
 - 4.2.6. Основни предизвикателства пред противодействието на трафика на хора за трудова експлоатация в България
- 4.3. Перспективи за подобряване на противодействието на трафика на хора за трудова експлоатация
- 4.4. Обобщение и основни изводи от Глава 4

Заклучение

Приложения

Използвана литература

III. СИНТЕЗИРАНО ИЗЛОЖЕНИЕ

Увод

В уводната част е представена актуалността на темата. Формулирани са обект и предмет на изследването. Определени са целта, задачите, изследователската теза и хипотезите. Представени са изследователските методи и ограниченията на дисертационното изследване.

ГЛАВА 1. Историческа реконструкция на миграцията и трафика на хора в условията на глобализация – тенденции, форми, предизвикателства

В параграф 1 на първа глава се проследява историческият ход на миграцията, за да се изведат характерните за съвременния свят движения на хора. Представена е периодизация на миграцията в рамките на човешката история и характерните за всеки период движения на хора. Хората винаги са се движили в търсене на нови възможности за избягване от бедност, конфликти или природни бедствия¹⁴. В резултат на икономически кризи, военни конфликти и други фактори през различни периоди от човешката история различни дестинации са привличали по-големи потоци мигранти. До втората половина на XX век движението на хората е насочено основно към Северна Америка. Придвижването на дълги разстояния, започнало след 1945 г. и ускорило се още повече след 80-те години на XX век, включва преместване във всички региони по света. Особено силно притегателно място за емигрантите става самата Европа, която години наред преди това е била източник на емиграция.

Тенденциите по отношение на миграцията в съвременния свят, които се извеждат на базата на проучване на голяма по обем научна литература и предишни изследвания, са: глобализация на миграцията; променяща се посока на основните

¹⁴ Castles, S., de Haas, H. & Miller, M. (2014). *The age of migration*. Hampshire: Palgrave Macmillan.

миграционни потоци; диференциация на миграцията; разпространение на транзитната миграция; феминизация на трудовата миграция; нарастваща политизация на миграцията. За илюстрация на тези твърдения се посочват данни на ООН¹⁵, които разкриват увеличаващия се брой на мигрантите по света – ако през 1965 г. те са били 75 милиона, през 2000 г. 174 милиона, то през 2019 г. са вече 272 милиона. Две трети от тези хора са трудови мигранти.¹⁶ Днес този вид миграция е особено актуална и за държавите от Централна и Източна Европа.

Параграф 2 се фокусира върху миграционните движения на Балканите, етапите в развитие на миграцията в България и факторите, които ги пораждат. Миграцията в страните от по-слабо развитите страни от Балканския полуостров, сред които и България, от една страна е повлияна от тяхната история. От друга страна, тя оказва значимо влияние върху самите държави от региона. За разлика от картината по света в началото на 90-те години на XX век, когато в болшинството държави преобладават трудовите миграции, то на Балканите тогава превес взимат нетрудовите форми на миграция като етническа и принудителна, като от средата на 90-те години на XX век се наблюдава значително нарастване на случаите на трафик на хора от Балканите. През второто десетилетие на XXI век трудовата миграция става централна в миграционните модели във всички страни от Балканския регион. Българските временни или дългосрочни емигранти влизат на европейския трудов пазар със закъснение спрямо тези от Полша, Чехия, Унгария, Словакия и балтийските републики. Това според изследователите¹⁷ кара голяма част от търсещите работа български граждани да се насочат към дейности, изискващи най-ниска квалификация и съответно ниско заплащане. Това ги прави и по-уязвими на трудова експлоатация.

¹⁵ UN. (2019). *International migration 2019: Wall chart* (ST/ESA/SER/A/431).

¹⁶ IOM. (2019). *Glossary on migration. International organization for migration.*

¹⁷ Безлов, Т., Гунв, Ф., Петрунов, Г., Ценков, Е. & Цветкова, М. (2007). *Организирана престъпност в България: пазари и тенденции.* София: ЦИД.

В параграф 3 на първа глава се анализира връзката между глобализация, миграция и трафик на хора, като се обсъждат условията, водещи до интензификация на проблема трафик на хора за трудова експлоатация. В съвременния глобален свят възникват редица възможности за работа, за пътуване, за различни форми на реализация. Но също така се увеличава неимоверно и нуждата от евтина работна ръка, чрез която да се отговаря на все по-голямото потребление в обществата. Мобилността става по-лесна в резултат на новите транспортни и комуникационни технологии и отварянето на границите. Днешният свят се развива с неимоверно бързи темпове и е постигнал неவிжданo до сега развитие. Заедно с това обаче неравенствата и пропастта в качеството на живот между бедни и богати се увеличава с още по-бързи темпове¹⁸. Всеки пътуващ от държава в държава се опитва да осигури по-добър живот за себе си и семейството си. Въз основа на този общ контекст на глобално развитие, на движение на хора, труд и капитали, изглежда напълно уместно въпросът за трафика на хора да се разглежда в светлината на трудовата миграция.

Фактори като глобален пазар, улесняване на международните пътувания, падането на националните граници, икономическите неравенства между държавите, бедност в редица държави (особено от Източна Европа), допринасят значително за нарастването на трудовата миграция и действието на трафиканти, възползващи се от търсенето на евтина работна ръка от страна на работодателите и желанието за изкарване на повече пари в чужбина от страна на хората в по-бедните държави. Заедно с това достъпът до информация за живота на хората в големите градове или по-богатите държави подхранва допълнително желанието за по-добър живот извън родното място и прави хората уязвими на обещанията на престъпници. Водени от надеждата за възможностите, които в родината си нямат, хората тръгват към чужбина, често без да знаят език, с ограничена информация за

¹⁸ Петрунов, Г. (2019). Съвременни форми на робство и икономически неравенства. *Социологически проблеми*, 51(2), 736-752.

мястото, където ще работят, какви трудови права имат или с кого могат да се свържат, за да потърсят помощ при нужда.

Тези условия създават редица рискове и уязвимост, от което се възползват престъпниците. Тази мобилност и трудовата миграция сама по себе си може да доведе до колективни ползи както за индивидите, така и за страните на произход и на дестинация, когато се извършват по безопасен и организиран начин. Статистиките обаче ни напомнят, че мигрантите са изложени на несъразмерни рискове от експлоатация и злоупотреба в търсенето на по-добри възможности за работа далеч от дома. Всяка година милиони мигранти са трафикирани в рамките на държавата си и извън нея и се оказват в капана на експлоатацията.

Често връзката между миграция и трафик на хора, се използва като политическо „алиби“ за увеличаване мерките на контрол и ограничаване свободата на движение.¹⁹ А това създава ниша за действието на контрабандисти на хора и трафиканти. Въпреки някои прилики, тези две престъпления са различни. Трафикът на хора е престъпление против личността, при което трафикантите могат да използват измама или принуда на мигриращите хора и след това да продават техния труд, т.е. тук акцентът не е върху прехвърлянето на нелегални мигранти, а върху експлоатацията. Докато при контрабандата на хора мигрантът плаща за прехвърлянето през граница и това е основната цел на дейността. При контрабандата на хора мигрантите имат уговорка с контрабандиста и накрая на пътуването са свободни, докато жертвите на трафик са поробени и експлоатирани от трафикантите. Трафикът на хора може да бъде и вътрешен, докато контрабандата е винаги транснационална по своя характер, понеже при нея винаги има преминаване на държавна граница. Миграцията, контрабандата и трафикът на хора са различни, но взаимосвързани явления²⁰. Миграцията може да се

¹⁹ Кръстева, А. (2014). *От миграция към мобилност: политики и пътища*. София: Нов български университет.

²⁰ Kaye, M. (2003). *The migration-trafficking nexus: Combating trafficking through the protection of migrant's human right*. UK: Anti-Slavery International.

осъществява чрез легални и нелегални канали, да е въпрос на самостоятелен избор, продиктуван от икономически причини или да е принудително взето решение, въпрос на физическо оцеляване, когато става въпрос за военни конфликти²¹. Престъпниците се възползват от тази ситуация и избират да прехвърлят, продават и експлоатират хора в уязвима позиция.

Акцент в **четвърти параграф** на първа глава е поставен върху приликите и разликите между трафика на хора и робството. Проучени са редица нормативни документи и публикации, свързани със защита правата на жените и премахване на робството, в резултат на което са обсъдени приликите между основни характеристики на т.нар. „старо робство“ (трансатлантическата търговия с роби) и „новото робство“ (трафик на хора, в т.ч. за трудова експлоатация и експлоатиране на детски труд).

Заклучението е, че трафикът на хора за трудова експлоатация е сложен феномен, чието развитие е свързано с характеристиките на съвременния глобален свят и нарасналата миграция. Факторите, които интензифицират неговото развитие са свързани с глобалното развитие, високите икономически неравенства между държавите, нивата на бедност, безработица, липса на възможности за развитие за гражданите в по-слабо развитите страни, търсенето на евтин труд в по-богатите държави, готовността на хората да спечелят много пари за кратко време. Макар и отдавна отхвърлено, робството и някои негови ключови характеристики могат да бъдат открити в съвременните форми на проява на трафик на хора и днес.

ГЛАВА 2: Теоретична концептуализация на трафика на хора за трудова експлоатация

Фокусът във втора глава на дисертационния труд е върху разбирането за трафик на хора и неговото дефиниране. За целта в **параграф 1** се разглеждат

²¹ Петрунов, Г. (2017). Трафикът на хора – съвременна форма на робство. *Наука*, 27(5), 5-10.

определенията за трафик на хора, дадени в редица международни документи и нормативни актове, определящи начина, по който се разбира това престъпление. Такива са например Конвенцията на ООН срещу транснационалната организирана престъпност и Протоколът за предотвратяване, противодействие и наказване на трафика с хора, особено жени и деца, който я допълва, подписани в Палермо през 2000 г.; Конвенция на Съвета на Европа за борба с трафика на хора; Директива 2011/36/ЕС относно предотвратяване и борба с трафика на хора и защита на жертвите от него и др.

Чрез развитието на международно приета правна рамка относно трафика на хора, се налага концепцията, че той съдържа три основни елемента. Първият елемент е извършването на действие: набиране, транспортиране. Вторият елемент е методът, средствата, които се използват за постигане на целта – която е и третият елемент – експлоатация. Съгласието на жертвата не е валидно в случай, че са използвани някои от изброените в определението методи за набиране.

България ратифицира международните документи за борба с трафика на хора. Следвайки Протокола от Палермо, в Наказателния кодекс на Република България през 2002 г. е въведено престъплението трафик на хора, а през 2003 г. е приет и Закон за борба с трафика на хора. В Наказателния кодекс престъплението трафик на хора се определя от два елемента – „действие“ и „цел“, а средствата са само утежняващи вината елементи, което разширява приложното поле на нормата. Подобно на препоръките на международните документи и в България е прието, че съгласието на жертвата е несъставомерно, т.е. независимо от нейното съгласие има престъпление. Следвайки препоръките на ЕС, в чл. 159в българският законодател е предвидил наказание и за този, който използва лице, пострадало от трафик на хора.

Като цяло могат да бъдат обобщени четири основни гледни точки, изграждащи дискурса относно трафика на хора²²: правоприлагаща – акцентира

²² Bravo, K. (2007). Exploring the Analogy between modern trafficking in humans and the trans-atlantic slave trade. *Boston University International Law Journal*, 25, 207-295.

върху законите, втората гледна точка изхожда от човешките права, третата се фокусира върху правата на жените и децата, а четвъртата набляга върху трудовите права. Различният начин, по който се интерпретира трафикът на хора, показва, че това е проблем с различни измерения, което предполага и анализ от различни гледни точки и интердисциплинарен подход²³. Независимо дали се изхожда от миграционни изследвания, от идеята за първостепенното значение на човешките права или от усилията за прилагането на закона, всяка една перспектива допринася за разбиране на определен аспект от феномена.

В **параграф 2** се обръща внимание на две важни концепции, които са част от дефиницията за трафик на хора, чиято употреба поражда дискусии – експлоатация и принудителен труд. Трафикът на хора е престъпление с конкретно намерение или специална цел – експлоатация. В международното право не се открива общо определение за експлоатация. Въпреки липсата на международно прието правно определение, понятието за експлоатация, отнасящо се до трафик на хора, в голяма степен съответства на общото му значение – възползването на дадено лице от уязвимостта или ситуацията на друг човек с цел извличане на несправедлива изгода²⁴. Експлоатацията, свързана с трафик на хора, се прилага както за сексуална експлоатация, така и за експлоатация на принудителен труд. Принудителният труд представлява тежко нарушение на правата на човека и ограничаване на човешката свобода. Принудителният труд се отнася до ситуации, при които хората са принудени да работят чрез насилие или сплашване или чрез не толкова явни форми на принуда, като натрупан дълг, задържане на документи за самоличност или заплахи за предаване на имиграционните власти²⁵. Принудителният труд, съвременните форми на робство, обвързването с дълг и трафикът на хора са тясно свързани понятия, макар и да не са идентични в юридически смисъл. Важно е да се

²³ Laczko, F. (2005). Introduction. In: Laczko, F. and E. Gozdziaik (eds.). *Data and research on human trafficking: A global survey*. Geneva: ILO.

²⁴ UNODC. (2015). *The concept of 'exploitation' in the trafficking in persons protocol*. Vienna: United Nations.

²⁵ ILO. (2014). *The meanings of forced labour*. Geneva: International Labour Organization.

разбере, че не всеки принудителен труд е трафик. Трафикът е процес на поставянето на някого в ситуация на експлоатация, поредица от действия с крайна цел определена форма на експлоатация. Експлоатацията свързва принудителния труд с престъплението трафик на хора. Трафикът на хора за трудова експлоатация е свързан, но не е ограничен до принудителния труд. Това означава, че престъплението съществува, дори когато не се употребява принуда на жертвата²⁶.

Важно е да се отбележи, че българският законодател е от малкото, които разширяват понятието трафик на хора и приема, че средствата (като принуда, насилие, заплахи) не са задължителен елемент от наказуемия трафик на хора²⁷. Подход, който съответства на икономическия и социален контекст в България – поради тежкото материално положение на някои хора, не е нужно трафикантите да използват принуда или измама, за да ги поставят в ситуация на трудова експлоатация²⁸. Въпреки това употребата на понятието принудителен труд в контекста на трафик на хора в българското законодателство е свързано с някои неясноти – създава се вътрешно противоречие, при което се говори за съгласие при принудителен труд, т.е за „принудително съгласие“²⁹. През 2009 г. Върховният касационен съд приема тълкувателно решение, според което съгласието или съдействието на жертвата не изключват отговорността на дееца.

Въз основа на направения преглед на основните концепции и дискусии по темата, в параграф 2 е представена работна дефиниция за трафик на хора с цел трудова експлоатация, която използваме в дисертацията и чрез която се избягват описаните трудности и противоречия. Приетата работна дефиниция е следната: „набирането, транспортирането, прехвърлянето, укриването или приемането на

²⁶ Мартинез, Б. (2019). Опитът на прокуратурата на САЩ в борбата с трафика на хора. В: Петрунов, Г. (Съст.). *Върховенството на закона и организирана престъпност*. Трета част. София: РМ.

²⁷ Пушкарова, И. (2010). Действащото българско законодателство относно престъпната дейност по трафик на хора. В: *Справедлив процес за жертвите на трафик*. София: Съюз на съдиите в България.

²⁸ GRETA. (2011). *Report concerning the implementation of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings by Bulgaria*. Strasbourg.

²⁹ Велчев, Б. (2016). *Робството и българското наказателно право*. София: Сиела.

отделни лица или групи от хора, когато се извършва с цел експлоатация на техния труд от друго лице, независимо от съгласието им“.

В **параграф 3** на втора глава са представени социологически теории за девиантност и престъпност, които имат евристичен потенциал за разбиране на трафика на хора за трудова експлоатация. Те са ситематизирани като: интеракционистки теории; функционалистки теории; теория на конфликта. Всяка от разгледаните теории допринася за разбирането на изследвания вид трафик на хора. Според теории от първата група престъпното поведение се научава, затова е необходимо да се обърне внимание на процеса на социално научаване и влиянието на обкръжаващата среда. Тази концептуална линия насочва към важността на източниците и образците, които стимулират подражанието и правят престъпните дейности, свързани с трафик на хора, значим модел за подражание в определени общности. От друга страна, свързването с групи, които не споделят общоприетите правила на поведение, също има значение. Както и стигматизирането на определени групи, водещо до порочния кръг на самовъзпроизвеждащо се предсказание.

Ценна отправна точка за разбиране на трафика на хора за трудова експлоатация дават и функционалистките теории – концепциите за аномия, дисорганизация и различните възможности – в свят, в който материалният успех има най-голямо значение, съществува ценностен безпорядък и в същото време ресурсите и възможностите са ограничени, става ясно, че за една голяма част от хората престъпността се превръща в един от възможните начини за постигане на така желания „успех“. За определени групи трафикът на хора не се приема като престъпление, а като средство за постигане на благополучие. При липсата или силно ограничен достъп до други (легални) възможности, престъпността се оказва по-лесния, бърз и сигурен начин, за постигане на успех. Тоест, използването на легитимни средства за развитие и успех се приема за нереалистично и невъзможно.

Постоянните ограничения, в които живеят някои групи хора, водят до незначитане на обществените норми и включване в престъпни дейности, какъвто е трафикът на хора за трудова експлоатация. От друга страна, е логично да се замислим дали високите нива на неравенства между отделните групи в обществото, нарушаването на правилата (писани и неписани), не е резултат именно от слаби социални връзки, ниски нива на общностна солидарност и липса на норми. Не без значение е и тенденцията към увеличаваща се сегрегация и гетоизиране на определени групи хора в българското общество, което насочва към идеите на Чикагската социологическа школа.

Теорията на контрола от своя страна показва силата, която вътрешният и външният контрол имат върху поведението на хората. Отново се засяга важният въпрос за интеграцията и социалната свързаност, която в съвременните общества става все по-слаба – колкото по-бързо се развиват днешните общества, толкова различията между отделните групи стават по-големи, а някои дори са изключени от обществото. При липсата на силен вътрешен и ефективен външен контрол, дейността на трафиканта става атрактивна за редица хора, тъй като с малко първоначални разходи се осигурява голяма печалба.

ГЛАВА 3. Трафик на хора с цел трудова експлоатация в България – емпирично изследване

В трета глава от дисертационния труд се анализират резултати от проведеното авторско емпирично изследване. В **параграф 1** е посочена целта на изследването и задачите, чрез които се постига нейното изпълнение. Целта на емпиричното изследване е да установи проявления на трафика на хора за трудова експлоатация в България. Тя се конкретизира в следните задачи:

- Да се проучат основни фактори за въвличане на български граждани в трафик на хора с цел трудова експлоатация;

- Да се идентифицират профили на жертви на трафик на хора за трудова експлоатация;
- Да се анализират форми за набиране и контрол на жертвите на този вид трафик на хора;
- Да се установят основни икономически сектори и форми на експлоатация на жертвите;
- Да се проучат престъпни дейности на трафикантите и групите за трафик на хора с цел трудова експлоатация.

В **параграф 2** е представена методологията на емпиричното изследване. Използвани са качествени методи за набиране на информация – дълбочинни интервюта с полустандартизиран въпросник. Респондентите са представители на две групи. Едната група са жертви на трафик на хора с цел трудова експлоатация. Проведени са 33 дълбочинни интервюта с жертви на трафик на хора с цел трудова експлоатация. Другата група респонденти са експерти с дългогодишен опит по проблемите на този вид трафик на хора. Проведени са 21 дълбочинни интервюта с експерти по проблемите на трафик на хора с цел трудова експлоатация. Анализът на резултатите от дълбочинните интервюта е допълван с вторичен анализ на релевантни публикации, статистически данни и резултати от предходни изследвания. Въпреки непредставителния си характер, проведеното емпирично социологическо изследване допринася за по-доброто разбиране на явлението трафик на хора за трудова експлоатация в България.

В **параграф 3** последователно са представени резултатите по идентифицираните в изследването основни теми. А именно: основни фактори, влияещи за попадане в трафик на хора с цел трудова експлоатация; профил на жертви на трафик на хора с цел трудова експлоатация; набиране и контрол на жертвите; експлоатация на жертвите; престъпната дейност на трафикантите.

Анализът е подкрепен с цитати от проведените дълбочинни интервюта, които придават допълнителна пълнота на представената картина.

Основните изводи от емпиричното изследване на трафика на хора с цел трудова експлоатация в България са обобщени в **параграф 4** по следния начин:

1. Бедността и безработицата са ключови фактори, правещи хората уязвими на трафик на хора за трудова експлоатация. Други важни фактори са характеристиките на пазара на нискоквалифициран труд в България и толерантността към нарушаване на трудовите права; липса на възможности за развитие на групи от населението; огромните различия в заплащането на един и същ неквалифициран труд в България и в по-богатите държави от Западна Европа; търсенето на възможно най-евтин труд в държавите на крайна дестинация.
2. Не може да се изведе типичен профил на жертва на трафик за трудова експлоатация по отношение на възраст, пол и местоживеене на жертвите. Изследването показва, че мъже и жени на различна възраст и от различни населени места (села, малки и големи градове) стават жертва на трафик на хора за трудова експлоатация. Наличната информация позволява да се направи извод, че повечето жертви са със средно и по-ниско образование, безработни или нискоквалифицирани работници.
3. Методите за набиране и особено методите за контрол на жертвите се различават в зависимост от това дали трафикът е вътрешен, в границите на България, или външен. При изследваните случаи на вътрешен трафик на хора се установи жестоко физическо насилие на жертвите. Външният трафик рядко включва физическо насилие. Трафикантите разчитат на манипулации; заплахи; обвързване на жертвите с дълг, който постоянно нараства; отнемане на лични документи; ограничаване на възможностите за свободно движение на жертвите; обещания за бъдещо изплащане на пълното възнаграждение за положения труд.

В настоящото емпирично изследване не е открит случай на трафик на хора с цел трудова експлоатация, при който жертвите да са контролирани с наркотична зависимост.

4. Икономическите сектори, в които най-често се експлоатират българи, са селско стопанство; строителство; ресторантьорство и развлекателен бизнес; сектора на услугите; здравна и социална грижа; хранително-вкусова промишленост. Трафикантите експлоатират жертвите по два начина – на обекти и бизнеси, които са собственост на трети лица или в собствения бизнес и домакински дейности. В някои случаи собствениците на обектите и бизнесите, в които се експлоатират хората не осъществяват никакъв директен контакт с жертвите, а контактуват единствено с трафиканта.
5. Установи се липсата на самоидентификация от жертвите – експлоатираните хора не припознават себе си като жертви на трафик за трудова експлоатация. Набраната емпирична информация показва, че хората са склонни да работят и живеят при лоши условия, стига да получават някакво заплащане, независимо че то е много по-ниско от стандартите за труд в държавата на крайна дестинация. Причините могат да се свържат с това, че колкото и лоши да са били условията на работа, парите, които са получили, са били повече от това, което могат да изкарат със същия труд в България; толерантността към нарушаване на трудовите права, на която са свикнали и в родината си; хората доброволно тръгват с трафиканта и са приели идеята, че отиват в чужбина да работят и на всяка цена да изкарат пари. Този начин на възприемане на ситуацията от страна на жертвите ги прави уязвими за повторно попадане в ситуация на трафик.
6. Методите за набиране, транспортиране и експлоатиране на жертвите на трафик на хора за трудова експлоатация понякога остават извън тясното разбиране за

принудителен труд, което е залегнало в наказателния кодекс. Това оставя ненаказани от правосъдието част от трафикантите.

7. Трафикът на хора за трудова експлоатация не се осъществява от големи организирани престъпни групи с множество йерархични нива и значителен брой криминални актьори. Въпреки това се откроява разделение на труда в престъпните организации и се идентифицират роли на лидери, бригадири, шофьори, рекрутери.
8. Трафикантите реализират своята престъпна дейност, водени от стремеж за бърза и голяма печалба с малки рискове от разкриване и още по-малки рискове за строго наказание. Действията на трафикантите могат да бъдат интерпретирани и през призмата на теория на научаването, като сред част от групи в българското общество се репродуцира един модел на подражание, независимо от това дали се нарушават правни и/или морални норми и ценности.
9. Представените емпирични примери показват, че при трафика на хора нарушаването на правилата, като средство за постигане на обществено приетите цели (материален успех), се възприема за нормално. Възприемането от трафикантите на престъпността и експлоатация на хора като допустимо средство за постигане на материален успех е свързано с все по-силното нормализиране на девиантността. Резултатът е появата на девиантни общества, процес добре описан от Патриция Адлер и Питър Адлер³⁰.

ГЛАВА 4. Противодействие на трафика на хора с цел трудова експлоатация

Четвърта глава от дисертационния труд е посветена на противодействието на трафика на хора. В **параграф 1** се представя утвърдилата се през последните две десетилетия, откакто трафикът на хора е определен като глобален проблем, идея за изграждане и прилагане на глобален пакет от мерки, известен като “ЗР” парадигма.

³⁰ Adler, P. & Adler, P. (2006). The Deviance Society. *Deviant Behavior*, 27(2), 129-148.

Той се състои от три основни елемента – преследване на трафикантите, подкрепа на жертвите и превенция.

За намаляване нивата на трафик на хора от ключово значение е осъществяване на активно противодействие, преследване и наказване на трафикантите. Този компонент зависи в най-голяма степен от политическата воля и капацитета на местните институции, първоначално за създаване на работеща нормативна рамка за противодействие на трафика на хора, която да даде възможност за разкриване на престъплението и налагане на строги наказания на извършителите.

При подкрепата в центъра на усилията са жертвите. Поставяйки нуждите на жертвите като приоритет, трябва да се гарантира запазването на достойнството и правата им, така че да получат възможност за безопасен и пълноценен живот след излизане от условия на експлоатация.

Третият компонент от „3Р“ парадигмата е превенцията, при която акцентът обикновено е върху информирането в страните на произход и крайна дестинация за рисковете от това престъпление и повишаване на съзнанието на обществеността за опасностите, които то представлява. По този начин се цели повишаване чувствителността на хората относно проблема и запознаване с основни характеристики, чрез които могат да бъдат разпознати жертвите. Превенцията не трябва да се ограничава само с информиране на обществото, а и с мерки и цялостни стратегии, които целят подобряване условията на труд в сектори, които са особено уязвими за експлоатация на хора; въвеждане на правила за работа на мигранти, така че те да бъдат предпазени от експлоатация.

В **параграф 2** фокусът е върху политиките за противодействие на трафика на хора за трудова експлоатация в България. Страната ни е ратифицирала ключовите по отношение на противодействието на трафика на хора международни документи, изискващи синхронизация на националното законодателство в тази

сфера с глобалните мерки. Изграждането на национална правна рамка за противодействие на трафика на хора в България започва в началото на ХХ век с допълнения в Наказателния кодекс, криминализиращи трафика на хора, през 2002 г. и с приетия през 2003 г. Закон за борба с трафика на хора. Този закон регламентира взаимодействието, правомощията и задачите на държавните институции, комисиите, приютите и центровете за предоставяне на помощ, както и мерките за превенция и закрила. България е една от десетте страни-членки на ЕС, които са въвели пълна криминализация на всички прояви на трафик на хора.

Регулирането, координирането и контролът на прилагането на националната политика в тази област и защитата на жертвите се осъществява от създадената с приемането на закона Национална комисия за борба с трафика на хора към Министерски съвет на Република България (НКБТХ). В България са изградени основните институции и организации за противодействие на трафика на хора с цел трудова експлоатация. Освен НКБТХ (и местните комисии към нея), такива са специализираните звена в Главна дирекция „Борба с организираната престъпност“ и Главна дирекция „Гранична полиция“ на Министерство на вътрешните работи, Прокуратура на Република България, Агенция по заетостта, Изпълнителна агенция „Главна инспекция по труда“, Държавна агенция за закрила на детето, Мисия на международната организация по миграция в България и други.

Освен преглед на законодателната рамка, е представено състоянието на всеки един от трите компонента – преследване, подкрепа и превенция, изграждащи противодействието на трафика на хора в България.

По отношение на разследване и наказателно преследване на трафикантите на базата на данни от Прокуратурата на Република България, свързани с резултатите от работата по дела за трафик на хора, се отчита увеличение на дела на осъдените лица с влязъл в сила съдебен акт, спрямо броя на предадените на съд. Въпреки този положителен факт, впечатление прави, че в една голяма част от случаите се налагат

условни присъди спрямо осъдените трафиканти, въпреки тежестта на престъплението, което са извършили. Друг проблем, който бе идентифициран, е липсата на компенсация за жертвите, въпреки че такава им се полага. Това допълнително затруднява включването им като свидетели в обикновено дългия и труден за тях процес на разследване и наказателно производство срещу трафикантите.

Вторият компонент в противодействието на трафика на хора е активната подкрепа и закрила на жертвите. В това отношение в България се полагат усилия за повишаване на капацитета на служителите и институциите, за обучения на полицаи, прокурори, съдии и социални работници за установяване на жертвите на трафик. Създават се мерки за защита, възстановяване и реинтеграция на жертви на трафик. Важна мярка в това отношение е приетият Национален механизъм за насочване и подпомагане на жертви на трафик, даващ насоки за прилагане на мерките за закрила и помощ за жертвите на трафик. Въпреки това, местата за настаняване на жертви на трафик на хора в България е критично малък, а финансирането на голяма част от предлаганите услуги са на проектен принцип, т.е. могат да бъдат поддържани в ограничен времеви период.

В последните 20 години се осъществява непрекъсната междуинституционална дейност на правителствените, неправителствени и международни институции, ангажирани с подкрепа на жертвите на трафик, което е от ключово значение. Ефективната борба срещу трафика на хора с цел трудова експлоатация изисква добре структуриран мултидисциплинарен подход както на национално ниво, така и на международно ниво.

Превенцията е третият компонент в противодействието на трафика на хора с ключово значение. За да бъде тя ефективна, е необходимо да се полагат усилия както за повишаване на информираността на обществото за значимостта на проблема трафик на хора, така също и да се осъществяват устойчиви мерки за

подобряване условия на живот и труд в страната, намаляване желанието за трудова миграция и съответно намаляване на риска от попадане в трафик на хора.

Създаването на благоприятни условия за икономическо развитие и адекватни възможности за самореализация, особено в по-слабо развитите икономически региони в България, е водеща превантивна мярка. Задържането на голям процент от подрастващите в училищата и форми за тясна квалификация и специализация са стъпките, които в един период на развитие ще дадат положителен резултат, но така също ще насочат интереса за реализация на младото, икономически активно население основно към вътрешния пазар на труда. Стриктна регулация на трудово-правните отношения между работодател и служител, осъществяван от страна на отговорните институции, е ключов елемент в областта на превенцията на това престъпление.

Важна роля за превенция на трафика на хора имат организации от гражданския сектор, които с подкрепата на НКБТХ организират информационни кампании, насочени към различни групи уязвими хора, както и обучения в училищната мрежа за запознаване на подрастващите с вида, елементите и характеристиките на трафика на хора. Въпреки полаганите усилия, могат да бъдат посочени някои предизвикателства, които българската система за противодействие на трафика на хора трябва да преодолее. Такива са например:

- Трудностите, създавани от смесването в законодателството на принудителен труд и съгласие на жертвата и неясната граница между трудова експлоатация при трафика на хора и нарушение на трудовите права;
- Неадекватни по строгост наказания за трафикантите – голям брой условни присъди за осъдените престъпници;
- Липса на компенсации за жертвите, чрез което и да се стимулират да участват в съдебния процес;

- Липса на последващ мониторинг и подкрепа на жертвите, след като приключи контактът им с държавните институции;
- Недостатъчно познаване на Механизма за насочване на жертвите на трафик и допускането на несъответстващи действия в тази насока;
- Недостатъчно финансови средства за борба с трафика на хора, несъизмерими с реалните потребности;
- Липсата на единен регистър на жертвите в България.

На базата на идентифицираните предизвикателства, в **параграф 3** формулираме конкретни препоръки за подобряване на противодействието на трафика на хора за трудова експлоатация в България, групирани за всеки от трите компонента на „3Р“ парадигмата. Формулираните перспективи са следните:

Перспективи за подобряване на преследването на трафикантите:

- Необходимо е изменение в българското законодателство, с което да се преодолеят неяснотите при трафика на хора за трудова експлоатация от смесването на принудителен труд и съгласие на жертвата;
- Ограничаване на възможностите за постановяване на условно лишаване от свобода при осъдителни присъди за трафик на хора. Налагане на строги наказания, които ще направят жертвите по-уверени да свидетелстват и да участват до края на целия съдебен процес;
- Инициране на изменение и допълнение на съществуващите законови разпоредби, свързани с критериите за издаване на удостоверения за извършване на посредническа дейност по наемане на работа, когато се касае до констатирани в предходен период нарушения на трудовото законодателство, трудова експлоатация или трафик на хора;

- Създаване на мултидисциплинарни екипи за противодействие на трафика на хора, изградени от полицаи, следователи, прокурори, трудови инспектори, здравни работници, представители на неправителствения сектор;
- Специализация на разследващи и магистрати, които преимуществено да работят по противодействие на трафика на хора. Осигуряване на текущото им обучение за борба с престъпната дейност и усъвършенстване на познанията им за международноправно сътрудничество по наказателни дела;
- Интензивно използване на разследвания за изпиране на пари от трафик на хора, съпътствано от конфискация на незаконно придобитото имущество от трафикантите. Отнемането на имущество ще лиши трафикантите от престъпните им печалби и ще направи престъпната дейност не изгодна;
- Необходимо е активно приложение на предвидената в Наказателния кодекс възможност за разследване и осъждане на лицата, използващи услугите на жертви на трафик на хора. Това ще намали търсенето на хора за трудова експлоатация.

Перспективи за подобряване на подкрепата на жертвите на трафик на хора:

- Осигуряване на достатъчно финансови ресурси за НКБТХ, МКБТХ и неправителствени организации, ангажирани с подкрепа на жертвите, предоставяне на настаняване, психологическа или друга помощ, програми за реинтеграция и т.н. Възможност за осигуряване на финансови ресурси е предоставяне на конфискуваното имущество от трафикантите за осъществяване на посочените цели;
- Увеличаване броя на специалистите и местата за настаняване на жертви на трафик на хора, включително и за мъже, жертви на трафик за трудова експлоатация;

- Осигуряване на психологическа, правна, финансова подкрепа за жертвите и гарантиране на пълната им закрила през целия процес от тяхното идентифициране до реинтеграцията им;
- Съвързване на нормативни документи, които имат отношение към трафика на хора, така че жертвите максимално да могат да се възползват от предоставяните правни възможности;
- Осигуряване на устойчивост във времето на предприетите вече мерки и предлагани услуги за подкрепа и реинтеграция на жертвите на трафик на хора.

Перспективи за подобряване на превенцията на трафика на хора:

- Ефективно насърчаване на трудовата заетост, особено сред уязвимите групи и гражданите в малките населени места, и повишаване на нивото на възнаграждение, включително за нискоквалифициран труд;
- Повишаване на образованието и квалификацията на младежи от уязвими групи. Развитие на стратегии за намаляване на бедността и безработицата;
- Развитие на корпоративна социална отговорност и активно включване на бизнеса в превенцията на трафика на хора за трудова експлоатация. Компаниите трябва да съблюдават строго всеки подизпълнител и да контролират веригата на производство, за да не позволяват трудова експлоатация на жертви на трафик;
- Повишаване информираността чрез по-интензивно използване на информационни кампании, включително сред ученици и младежи за запознаване с престъплението трафик на хора, с техните лични и трудови права;
- Увеличаване информираността на хората от страните дестинации за разпознаване на случаи на експлоатация.
- Стимулиране на повече изследвания, анализи и събиране на данни за трафика на хора, за да се правят основани на знание политики.

Важен елемент от усилията за намаляване нивата на трафика на хора за трудова експлоатация е управлението на глобалната миграция по по-справедлив и по-хуманен начин, така че да се гарантира сигурността на мигрантите и да не се допуска тяхното експлоатиране и въвличане в трафик на хора.

В заключение са изведени основни изводи от дисертационното изследване и са очертани перспективи за бъдещи изследвания. Посочено е, че тезата на дисертацията е защитена и основните хипотези са потвърдени.

IV. СПРАВКА ЗА НАУЧНИТЕ ПРИНОСИ НА ДИСЕРТАЦИЯТА

Могат да се открият следните научни приноси на дисертационния труд на тема „Трафик на хора за трудова експлоатация“:

1. В резултат на преглед на широк кръг от теоретични разработки и изследвания относно развитието на миграцията в глобалния свят се извеждат основни характеристики на контекста, свързан с интензифициране на престъплението трафик на хора за трудова експлоатация.
2. Изяснени са различия и сходства между формите на робство и формите на трафик на хора, които са разгледани в сравнителна перспектива. Изведени са характеристики на робството, които се откриват при престъплението трафик на хора и дават достатъчно основание то да се интерпретира като модерна форма на робство.
3. Чрез проведеното авторско емпирично изследване са идентифицирани форми на проявление на трафик на хора за трудова експлоатация. Осъществяването на престъплението трафик на хора за трудова експлоатация е разгледано в по-широкия контекст на наложения в съвременните общества ценностен порядък, при който материалният успех е поставен на преден план, а нарушаването на правни и морални норми остава на заден план.
4. Формулирани са предложения за подобряване на противодействието трафика на хора за трудова експлоатация по отношение на преследването на трафикантите, подкрепата на жертвите и превенцията на трафика, които са съобразени с нуждата от прилагане на комплексни мерки, третиращи проблеми в различни сфери на обществото. Направените изводи могат да подпомогнат работата на държавни институции и неправителствени организации в усилията им за противодействие на трафика на хора за трудова експлоатация.

V. ПУБЛИКАЦИИ ПО ТЕМАТА НА ДИСЕРТАЦИЯТА

- Стаменков, Р. (2018). Миграция и трудова експлоатация. В: *Съвременните обществени предизвикателства и образованието по социология*. София: Издателски комплекс – УНСС. ISBN: 978-619-232-047-8.
- Стаменков, Р. (2019). Борбата с трафика на хора и устойчивото развитие. В: *Инфраструктура: Бизнес и комуникации*. Доклади от Осма международна научна конференция. София: Издателски комплекс – УНСС. ISBN: 978-619-232-186-4.
- Стаменков, Р. (2020). Трафик на хора с цел трудова експлоатация: дефиниране и противодействие. В: *Инфраструктура: Бизнес и комуникации*. Доклади от Девета международна научна конференция. София: Издателски комплекс – УНСС. (Под печат).
- Stamenkov, R. (2019). Precarious work and human trafficking - global challenges, global solutions. In: Bevanda, V. (ed.). *Knowledge Based Sustainable Development*. Conference Proceedings. Budapest, Hungary. ISBN: 978-868-094-20-2.